

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
------------------------	----------

РОЗДІЛ I

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ:

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ	9
---	----------

1.1. Праксеологічний аспект дослідження парламентського контролю	9
--	----------

1.2. Парламентський контроль: поняття і призначення у механізмі сучасної демократичної держави	14
--	-----------

1.3. Місце парламентського контролю у системі державного контролю	25
---	-----------

1.4. Конституційні засади організації парламентського контролю в країнах Європи	35
---	-----------

<i>Висновки до Розділу I</i>	47
------------------------------------	-----------

РОЗДІЛ II

ЗДІЙСНЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ

В УКРАЇНІ ТА У КРАЇНАХ ЄВРОПИ:

ПОРІВНЯЛЬНО-АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	49
---	-----------

2.1. Зміст поняття «розподіл влади» та механізм «стримувань і противаг» як передумова виникнення та умова здійснення парламентського контролю в Україні, Франції та Чехії	49
---	-----------

2.2. Конституційна модель організації парламентського контролю в Україні, Франції та Чехії: порівняльно-аналітичне дослідження	101
--	------------

<i>Висновки до Розділу II</i>	137
-------------------------------------	------------

РОЗДІЛ III

**ФАКТОРИ ДІЄВОСТІ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ
У ФРАНЦІЇ ТА ЧЕХІЇ І МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ**

ЇХ ДОСВІДУ В УКРАЇНІ	140
3.1. Парламентський контроль в організації законодавчого процесу в Україні, Франції і Чехії	140
3.2. Парламентський контроль – основа умова ефективного захисту конституційних прав і свобод людини в Україні, Франції та Чехії: Уповноважений з прав людини	174
3.3 Проблеми зростання ефективності парламентського контролю в Україні	200
<i>Висновки до Розділу III</i>	218
ПІСЛЯМОВА	222
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	227

*Я.М. Крегул, Г.Ю. Нечипорук,
М.М. Куцин, Ю.М. Бисага*

ПЕРЕДМОВА

Український парламент у світлі тих політичних та економічних обставин, які сформувалися в Україні впродовж усього періоду становлення її як самостійної, правової, демократичної держави, є місцем зіткнення різних думок, переплетення прогресивних та хибних ідей, і це історично викликано, як процесом реформування політико-правової та економічної системи розвитку держави, так і зародженням державних інститутів на правових демократичних засадах.

Саме тому дослідження місця і ролі парламенту як органу народного представництва і демократизації суспільства та вивчення праксеологічного аспекту його діяльності є актуальним і безперечно важливим для будь-якої держави.

Таким чином, на наш погляд, важливого значення набуває контроль з боку парламенту, спрямований на реалізацію демократії не тільки як форми здійснення державної влади, але і її змісту, орієнтованого на забезпечення природних прав людей. Реалізацію цих демократичних засад можна втілити тільки за допомогою якісного законодавства, яке, у свою чергу, покликане забезпечити парламентський контроль.

Оскільки географічно, так само, як політично та ментально, Україна розташована в Європі, тому для добробуту нашої країни, її громадян вкрай важливо налагодити економічні та культурні зв'язки із нашими європейськими сусідами. При цьому, слід зауважити, що серед країн, належних до євроспільноти, парламентаризм – явище фундаментальне, яке викликає зацікавленість у багатьох відношеннях. Безсумнівно, його детальний, прискіпливий аналіз сприятиме визначенню головуючих шляхів виходу з кризи, яка охопила не тільки фінансово-економічну, соціальну та

духовно-моральну сфери життя українського суспільства, а й державно-політичні відносини.

До прикладу, історичний розвиток Франції, який включає революційні й еволюційні етапи, періоди реставрації і стагнації, був продуктивним у сенсі політичної творчості, визначення пріоритетів у сфері організаційних форм державного життя, раціоналізації взаємовідносин між державою і громадянським суспільством. Серед постсоціалістичних держав, які пройшли шлях від тоталітарно-авторитарних режимів до демократії, на нашу думку, саме Чеську Республіку впевнено можна віднести до тих, що найбільш вдало запровадили такі демократичні засади, як громадянське суспільство, багатопартійність, свободу слова, вільні та демократичні вибори, парламентську відповідальність уряду, а також визнали забезпечення основних прав і свобод людини головною метою діяльності держави.

Отже, для найбільш об'єктивного та результативного дослідження дієвості парламентського контролю, за наслідками опрацювання нормативно-правового закріплення інституту парламентського контролю в європейських країнах, нами не випадково було обрано такі дві, здавалося б, зовсім не схожі між собою країни, як Франція, з її віковими усталеними традиціями парламентаризму, та Чехія, яка дуже подібна своїм недавнім історичним та політичним минулим до України.

Узагальнення та порівняльно-правовий аналіз законодавства Франції, яке має усталені демократичні традиції, та Чехії, яка близька за рівнем розвитку з Україною, несуть в собі цікаві ідеї та напрацювання для української правової науки, зокрема для конституційного права.

Сьогодні наукова і практична визначеність у взаєминах законодавчої та виконавчої влади в Україні вкрай необхідна. Більшість науковців, таких, як Ю. Барабаш, Г. Бойченко, А. Георгіца, Г. Журавльова, І. Залюбовська, С. Ківалов, М. Костицький, Л. Кривенко, В. Ладиченко, О. Майданник, Л. Майстренко, К. Миронова, Н. Онищенко, Я. Романюк, В. Сіренко, Л. Силенко, А. Солодаренко, В. Тертишник, Ю. Фрицький, В. Фадеєв, Ю. Шемшученко, С. Шум

та інші, сконцентрували свою увагу на дослідженні сфер парламентського контролю або на теорії розподілу влад, при цьому недостатньо зосереджувалися саме на ролі парламентського контролю в механізмі «стримувань і противаг» у порівнянні з досвідом країн Європи у цьому питанні. Слід зауважити, що цікавими є напрацювання з дослідження парламентського контролю А. Корнілаєвої, М. Утяшева, В. Чиркіна. Заслужують на увагу праці щодо французького парламентаризму Д. Белова, А. Керімова, О. Коврякової, А. Пилипенко, І. Процюка тощо. Питаннями розвитку демократичних засад Чеської Республіки займалися Ю. Бисага та Я. Митровка.

Така ситуація створює об'єктивні підстави вважати, що дана тема заслуговує на монографічне дослідження, яке відповідає пріоритетним напрямам розвитку правової науки.

Мета підготовки монографії полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретичних положень відповідних наукових здобутків та нормативно-правових джерел, практики їх застосування виявити, узагальнити та обґрунтувати теоретичну основу здійснення парламентського контролю, розглянути її з точки зору практичного застосування, розробити рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення українського законодавства у сфері здійснення парламентського контролю як однієї з найбільш важливих функцій парламенту.

Предметом монографічного дослідження є порівняльно-правове вивчення прaxeології парламентського контролю.

Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, а саме: формально-юридичний, метод класифікації та групування, історично-правовий, формально-логічний метод, метод системного аналізу, порівняльно-правовий метод правознавства, техніко-юридичний, статистичний та інші методи.

За результатами проведеного дослідження наукова новизна конкретизується в чітко окреслених положеннях, пропозиціях, практичних рекомендаціях, у висновках, які можуть бути використані у:

- науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення проблематики парламентського контролю, його механізму, якості законодавчої системи у процесі розвитку правових взаємозв'язків і розширення міжнародних, економічних, політичних, культурних та інших зв'язків між державами;

- нормотворчій діяльності – пропозиції та висновки, сформульовані у монографії можуть бути використані органами державної влади під час підготовки нормативно-правових актів у сфері реалізації контрольної функції парламенту, а також для внесення змін та доповнень до чинного законодавства задля його удосконалення та приведення у відповідність до європейських стандартів;

- правозастосовній діяльності – з метою забезпечення ефективного захисту прав і свобод людини;

- навчально-методичній роботі – при викладанні навчальних дисциплін «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», «Теорія держави і права», «Судові та правоохоронні органи», «Юридична деонтологія», «Юридична компаративістика», а також при підготовці підручників і навчальних посібників, методичних рекомендацій;

- правовиховній роботі – для поширення правових знань з метою захисту громадянами своїх прав, підвищення правової культури населення.

Автори цілком усвідомлюють, що багато із розглянутих у монографії ідей є досить дискусійними, а тому вимагають подальшого наукового розвитку.

Окрім того, колектив співавторів висловлює щире вдячність і глибоку шану рецензентам: Берназюку І.М., доктору юридичних наук, професору, професору кафедри конституційного та міжнародного права Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського і Дешко Л.М., доктору юридичних наук, професору, завідувачці кафедри міжнародного публічного права КНТЕУ та всім, хто брав участь у процесі підготовки і видання цієї роботи.

РОЗДІЛ I

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ

1.1. Праксеологічний аспект дослідження парламентського контролю

В енциклопедичній літературі значення слова «ефективний» визначається як такий, що дає ефект, що приводить до необхідних результатів, дієвий [146, с. 745].

Разом із цим, в юридичній літературі поняття ефективності норм права пов'язано з їх результативністю, досягненням цілей правового регулювання. Так, А.С. Піголкін розуміє ефективність правового регулювання як: «співвідношення між результатом правового регулювання і ціллю, яка перед ним стоїть. Якщо приписи, встановлені нормами права, реалізувались в правомірній поведінці, тоді можна вважати, що механізм правового регулювання достатньо ефективний» [159, с. 581].

Оскільки наразі в нашій країні велика увага приділяється втіленню соціально-правових змін і політико-правовому управлінню суспільством, а звідси впливає важливість контролю соціального управління, вказане монографічне дослідження, переш за все, має на меті проаналізувати ефективність парламентського контролю як фактора демократизації держави з урахуванням розвитку демократії в умовах нових реалій, а також визначити місце і роль представницьких органів у системі поділу влади і в реалізації принципів демократичного врядування.

Слід зауважити, що сучасні світові суспільні процеси мають наростаючу динаміку, отже, проблему контролю формування та виконання нормативних приписів, як одного з факторів підвищення якості законів і, як наслідок, поліпшення якості життя соціуму.

Відзначається, що хороша основа для цього закладена в Конституції України. Однак, поряд із вищенаведеним, необхідно виокремити такий негативний фактор, як безліч законів про внесення змін до вже чинних законів, що дуже часто знецінює законодавчий акт, так як у виконавців закону психологічно формується позиція необов'язковості його виконання, що негативно позначається на якості державно-правового життя, знижуючи тим самим рівень життя членів суспільства.

Як одну з причин недостатньо високого рівня організації контролю виконання законів слід зазначити відсутність спеціальної підготовки державних службовців, що забезпечують діяльність депутатів законодавчих органів державної влади. Звертається увага на те, що ця проблема вимагає комплексного прикладного і теоретичного осмислення.

Необхідно зауважити, що подібний зв'язок людської діяльності із досягненням якісного результату цієї діяльності став предметом дослідження польського ученого Т. Котарбінського, який заснував вчення праксеологія. Практиологія (від грец. – справа, діяння і – вчення) – термін, яким іноді позначають галузь комплексних наукових досліджень, що вивчає умови, методи й загальні принципи ефективності та якості людської діяльності [255].

Особливого значення в сучасних умовах набуває необхідність підвищення якості, результативності та осмислення досягнутих результатів у правовій науці. І це вимагає звернення до минулих наукових здобутків, аналізу витоків відповідної галузі науки, дослідження її дискурсу, зокрема, напрямків, теорії і методів. Саме це може допомогти якісно зрозуміти її сьогодення і передбачити майбутній розвиток. На думку відомого теоретика Клінгеманна Х.-Д., як історичний, так і аналітичний підходи здатні потенційно допомогти зрозуміти: «... яким чином приймаються рішення, значимі